

Wojciech Lechów

Formacja eucharystyczna w programach do bierzmowania w metropolii szczecińsko-kamieńskiej

Colloquia Theologica Ottoniana nr 1, 123-140

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**FORMACJA EUCHARYSTYCZNA
W PROGRAMACH DO BIERZMOWANIA
W METROPOLII SZCZECIŃSKO-KAMIEŃSKIEJ**

Ks. Wojciech Lechów

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego
Szczecin–Zielona Góra

**1. Praktyka przygotowania do bierzmowania
w metropolii szczecińsko-kamieńskiej**

Diecezje wchodzące w skład metropolii szczecińsko-kamieńskiej: archidiecezja szczecińsko-kamieńska, diecezja koszalińsko-kołobrzeska oraz diecezja zielonogórsko-gorzowska, organizują formację do przyjęcia sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej. Przygotowaniami – według założeń II Polskiego Synodu Plenarnego – objęta jest młodzież gimnazjalna, a sakrament bierzmowania otrzymuje młodzież uczęszczająca do klas trzecich gimnazjum¹. Według wskazań synodalnych jest tak w archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej²; w pozostałych przeniesiony został do klas pierwszych szkoły średniej³. We wszystkich diecezjach metropolii przygotowania trwają trzy lata i obejmują realizację programu katechizacji parafialnej oraz szkolnej.

¹ Zob. II Polski Synod Plenarny, Liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II, 83.

² Instrukcja duszpastersko-katechetyczna inicjacji młodzieży szkolnej w sakrament bierzmowania, Szczecin Znak: N 1a (skrót: ISK).

³ Rozporządzenie w sprawie przygotowania do sakramentu bierzmowania w Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej, Zielona Góra 15 stycznia 2009 r., Znak: B1 – 2/09 (Skrót: RZG); Zarządzenie w sprawie zmiany programu nauczania w szkołach ponadgimnazjalnych, Koszalin 30.09.2008, Znak: B70 – 207/08 (skrót: ZK).

W archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej przygotowanie do bierzmowania prowadzi się na trzech płaszczyznach: w szkole przez sumienną realizację założeń podstawy programowej katechizacji Kościoła katolickiego w Polsce i programu nauki religii; w parafiach – na spotkaniach duszpasterskich i liturgicznych oraz przez formację w grupach rówieśniczych podczas spotkań domowych⁴. Trzyletnia formacja składa się z trzech etapów: pierwszy, ewangelizacyjny (klasa I gimnazjum), ma doprowadzić do obudzenia wiary, której zadatek chrześcijanin otrzymał na chrzcie świętym; drugi, zwany katechizacyjnym (klasa II gimnazjum), jako cel stawia sobie pogłębienie przez młodych świadomości przynależenia do wspólnoty Kościoła i zadań spoczywających na każdym chrześcijaninie. Trzeci natomiast, mistagogiczny, ma charakter wprowadzający na poszczególne szczeble sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej. Ten etap stawia sobie za zadanie nie tylko doprowadzenie do dnia przyjęcia sakramentu bierzmowania, ale otwarcia się młodzieży na owocne działanie Ducha Świętego także i po jego przyjęciu. Jest to okres wyciszenia się, rozmodlenia, przeżycia prawdziwego spotkania z Chrystusem w sakramencie pokuty i pojednania, pełnego przeżywania Eucharystii⁵. Zaprezentowane w Instrukcji ogólne założenia formacyjne mogą być realizowane według różnych programów przygotowujących do bierzmowania. W niniejszym artykule omówiony zostanie jeden z najpopularniejszych używanych w archidiecezji szczecińsko-kamieńskiej, opracowany przez ks. Tadeusza Panusia, pod tytułem „Wyplłyn na głębię”⁶.

W dwóch pozostałych diecezjach metropolii trzyletnie przygotowania obejmują realizację programu „Życie Boże”⁷. Program ten – według założeń autorów – ma prowadzić kandydatów do osobistego doświadczenia Pana Boga, doświadczenia wspólnoty i odważnego apostołstwa. Formą zasadniczą są comiesięczne spotkania w parafii oraz grupach domowych. Przygotowania rozpoczynają się w II klasie gimnazjum, a kończą w I klasie szkoły średniej. Program obejmuje pięć etapów: Decyzja w sprawie wiary; Doświadczenie spotkania z Jezusem; Nowe życie w Duchu Świętym; Powołanie do wspólnoty życia i wiary; Apostołstwo aż po krańce świata. Każdy etap trwa około czterech mie-

⁴ ISK, 1.

⁵ Tamże, 2–3.

⁶ T. Panuś (red.), *Wyplłyn na głębię. Przygotowanie do bierzmowania. Materiały dla katechety*, cz. I, Kraków 2001.

⁷ *Życie Boże. Przygotowanie do sakramentu bierzmowania i małżeństwa*, Zielona Góra 2007.

się i składa się z czterech katechez parafialnych i domowych oraz celebracji liturgicznej. Oprócz programu „Życie Boże” w diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej jako uzupełnienie i pogłębienie formacji stosuje się także program „Pragniemy, aby Duch Święty...”⁸.

2. Katecheza w służbie wychowania eucharystycznego

Sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego: chrzest, bierzmowanie i Eucharystia, są fundamentami życia chrześcijańskiego. Jak naucza Katechizm Kościoła Katolickiego, wierni przez przyjęcie sakramentu chrztu odradzają się, przez sakrament bierzmowania zostają umocnieni, a w Eucharystii otrzymują pokarm życia wiecznego. Dzięki temu w coraz większym stopniu osiągają skarby życia Bożego i postępują w doskonałej miłości (KKK 1212). Zgodnie z tradycją Kościoła zwieńczenie procesu inicjacyjnego stanowi Eucharystia. Ona – jak podaje Katechizm – dopełnia wtajemniczenie chrześcijańskie (KKK 1322) i dlatego umieszczana jest jako trzeci w kolejności sakrament. Tę kolejność przyjmowania sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego ukazuje i podkreśla udzielanie bierzmowania w czasie Mszy św. (KKK 1321). Chociaż już sakrament chrztu daje prawo do udziału w Eucharystii, to dopiero bierzmowany może w niej uczestniczyć w sposób najpełniejszy i najwłaściwszy⁹. Przez udział w Eucharystii i przyjęcie Komunii św. bierzmowany najdoskonalej jednoczy się z Chrystusem, Głową Ciała mistycznego oraz z wierzącymi członkami Jego ciała¹⁰.

W formacji kandydatów do bierzmowania należy podkreślać rolę i znaczenie Eucharystii nie tylko jako jednorazowego aktu, w czasie którego udzielany jest sakrament bierzmowania, ale procesu, który skończy się ostatnią Komunią św. – wiatkiem. Termin: *sakramenty dojrzałości chrześcijańskiej*, używany na określenie sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, nie oznacza skończoności

⁸ K. Kantowski (red.), *Pragniemy, aby Duch Święty...*, Podręcznik metodyczny. Rok I–II, Koszalin 2006; tenże (red.), *Pragniemy, aby Duch Święty...*, Podręcznik metodyczny. Rok III, Koszalin 2005.

⁹ Zob. S. Czerwik, *Refleksja teologiczna nad liturgią sakramentu bierzmowania*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 28 (1975), s. 41–42.

¹⁰ Cz. Krakowiak, *Bierzmowanie: Teologia, Liturgia, Katecheza*, w: H. Słotwińska (red.), *Siedem sakramentów świętych w nauczaniu katechetycznym*, Lublin 2007, s. 61.

formacji wraz z przyjęciem bierzmowania, lecz zakłada ciągły rozwój na drodze do dojrzałej i owocnej wiary. Dlatego ważnym czynnikiem wspomagającym ten rozwój jest katecheza liturgiczna – a szczególnie eucharystyczna – prowadzona w szkole i parafii.

Katecheza eucharystyczna zapoczątkowana jest zgodnie z podstawą programową katechezy na etapie nauczania wczesnoszkolnego w klasach I–III. W formacji do przyjęcia I Komunii św. jako główne zadania określa się wprowadzanie uczniów do pełnego uczestnictwa we Mszy św. oraz wychowywanie do systematycznego korzystania z sakramentów: pokuty i Eucharystii¹¹. Te cele realizowane są w sposób pośredni podczas nauki religii w szkole oraz bezpośrednio w parafii zamieszkania ucznia. Parafia również powinna troszczyć się o pogłębienie życia eucharystycznego po I Komunii św.¹²

Wychowanie do owocnego udziału we Mszy św. kontynuowane jest w następnych klasach szkoły podstawowej. Na etapie klas IV–VI podstawa programowa w wychowaniu liturgicznym zakłada pomoc w rozumieniu liturgii, a zwłaszcza Eucharystii¹³. To poznawanie liturgii realizowane jest przez zdobywanie umiejętności odkrywania znaczenia symboli i znaków liturgicznych. Dzięki temu staje się bardziej czytelna i zrozumiała, co prowadzi do bardziej aktywnego w niej uczestniczenia¹⁴.

Celem nauczania religii w perspektywie eucharystycznej w trzecim etapie edukacyjnym, a więc na poziomie szkoły gimnazjalnej, jest pogłębienie wychowywania do udziału w liturgii roku liturgicznego i sakramentów oraz do modlitwy liturgicznej¹⁵. Zadanie, jakie stoi przed katechezą, to pogłębienie przeżywania roku liturgicznego oraz przedstawienie sakramentów jako znaków działania Boga w życiu Kościoła i chrześcijanina, jak również umocnienie w świadomości konieczności przyjmowania sakramentu pokuty i Eucharystii. Ta świadomość powinna kształtować w młodzieży wewnętrzne postawy związane z sakramentem pokuty i pojednania oraz Eucharystii¹⁶. Eucharystia ukazywana jest przede wszystkim jako sakrament miłości, który powiązany jest

¹¹ Komisja Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski, *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*, Kraków 2002, s. 25 (skrót: PPK).

¹² Tamże, s. 32.

¹³ Tamże, s. 37.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże, s. 52.

¹⁶ Tamże.

z życiem moralnym chrześcijanina. Osiągnięcia ucznia zakładają nabycie zdolności rozumienia znaczenia elementów Mszy św. oraz gestów i postaw liturgicznych (postawa stojąca, siedząca, klęcząca, milczenia, śpiew, znak pokoju)¹⁷.

Ostatni etap edukacyjny wychowania liturgicznego w szkole ponadgimnazjalnej zakłada ukazanie liturgii jako oddawania przez wspólnotę Kościoła czci Bogu Stwórcy¹⁸. Kontynuowany jest proces wprowadzania w rozumienie symboli, przy pomocy których wyraża się w liturgii cześć Bogu. Podkreśla się rolę niedzieli jako czasu świętowania przez udział w Eucharystii, czyli przez angażujące i zobowiązujące spotkanie z działającym Chrystusem¹⁹. To spotkanie prowadzi do pogłębienia więzi z Chrystusem i Jego Kościołem oraz uzdalnia do wyraźniejszego zaangażowania się po stronie dobra²⁰.

3. Formacja eucharystyczna w programie „Życie Boże”

W programie do bierzmowania „Życie Boże” można wyodrębnić następującą tematykę związaną z formacją eucharystyczną:

3.1. Eucharystia jako pomoc duchowa w pracy nad sobą

Podczas spotkań w drugim etapie przygotowań – zarówno parafialnych, jak i domowych – młodzież zapoznaje się z tematem: Nawrócenie do Boga. Katechezy mają pomóc kandydatom w przeżyciu osobistego nawrócenia. Oprócz takich zagadnień, jak: nawrócenie jako proces, rola łaski Bożej w nawróceniu i nawrócenie jako radykalna zmiana postanowienia, akcentuje się rolę osobistej pracy nad sobą. Młodzież dowiaduje się, że gruntowne nawrócenie wymaga czasu i systematycznej pracy. Pomocą w dążeniu do wewnętrznej przemiany jest korzystanie z sakramentów. Wyróżnia się tu szczególnie dwa: pokuty i Eucharystii. Wysiłki formatorów zmierzają do wzbudzenia w młodzieży pragnienia systematycznego przystępowania do Komunii św. Tłumaczą, że

¹⁷ Tamże.

¹⁸ Tamże s. 73.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

uczestnictwo we Mszy św. umacnia w dążeniu do Boga i w pracy nad pozbywaniem się złych nawyków ze swojego życia²¹.

3.2. Wspólnototwórcza moc Eucharystii

W ostatniej katechezie drugiego etapu programu kandydaci zapoznają się z problematyką: Warunki bycia uczniem Chrystusa. Wybór, jakiego dokonali w procesie nawrócenia, wymaga od młodzieży świadomego chrześcijaństwa i włączenia w grono uczniów Chrystusa. W katechezie parafialnej przypomina się młodzieży prawdę, że bycie w Chrystusie realizuje się we wspólnocie Kościoła. Podkreśla się mocno aspekt wspólnotowy przeżywanej wiary. W ukazywaniu istoty wspólnoty kościelnej prezentuje się młodzieży życie pierwotnego Kościoła, który gromadził się z apostołami jako wspólnota braci i sióstr na modlitwie i łamaniu chleba²². Akcentuje się rolę Eucharystii w budowaniu wspólnoty Kościoła. Włączenie się w tę wspólnotę jest naturalną konsekwencją powiedzenia tak Chrystusowi. Dlatego w czasie spotkania tłumaczy się młodzieży, że nie ma chrześcijaństwa bez chodzenia do kościoła. Korzystanie z sakramentów, pełne uczestnictwo w Mszy św. jest zasadniczym warunkiem bycia uczniem Jezusa.

Rola Eucharystii w budowaniu wspólnoty zbawienia, jaką jest Kościół, wybrzmiewa także w trzecim etapie formacji zatytułowanym: Nowe życie w Duchu Świętym, w katechezie: Wspólnota Kościoła. W grupie domowej omawia się rolę udziału we Mszy św. i przyjmowania Komunii św. Aby jeszcze lepiej zrozumieć, co to znaczy być razem, tworzyć wspólnotę, analizuje się słowo komunikować. Tłumaczy się, że słowo to ma swe korzenie w języku łacińskim. Łaciński czasownik *communicare* w swym pierwotnym sensie oznacza udzielać, dzielić się, czynić wspólnym. Tak więc komunikować, w swym właściwym sensie, oznacza nie tyle przekazywać informacje, ale czynić wspólnym doświadczenia, przeżycia, wiedzę, uczucia, postrzeganie świata itp. Komunikacja jest udzieleniem czegoś z siebie we wzajemności i jednocześnie uczestniczeniem w czymś. Komunikacja to otwarcie się na innych, podzielenie się częścią siebie. Słowo komunikowanie (łac. *communicatio*) i wspólnota

²¹ Zob. *Życie Boże. Etap 2. Doświadczenie spotkania z Jezusem*, Zielona Góra 2007, s. 43.

²² Zob. tamże, s. 58.

(łac. *communio*) są sobie bardzo bliskie i wywodzą się z tego samego korzenia. Wspólnotę tworzą ludzie, którzy ze sobą się komunikują, czyli czynią wspólnym to, czym żyją. Od starożytności aż po dziś dzień czasownik komunikować (łac. *communicare*) oznacza uczestnictwo w Eucharystii, przystępowanie do Komunii św. Wspólne przystępowanie do Komunii św., wspólny udział w Eucharystii sprawia, że komunikujemy, czyli czynimy wspólnym to, co najcenniejsze, co sprawia, że jesteśmy wspólnotą – samego Chrystusa²³. Jako podsumowanie tej ważnej kwestii przytacza się nauczanie św. Pawła z drugiego Listu do Koryntian, w którym pisze, że ci, którzy spożywają Ciało Chrystusa w Eucharystii, stają się Ciałem Chrystusa – żywą wspólnotą, żywym organizmem, którego głową jest Jezus Chrystus²⁴.

Zagadnienie roli Eucharystii w budowaniu wspólnoty jest omawiane także w katechezie parafialnej. Kładzie się w niej akcent na wspólnotowy wymiar wiary. Tłumaczy się, że wiara człowieka nie jest tylko jego sprawą osobistą. Wiara z założenia nie jest tylko sprawą prywatną. Człowiek potrzebuje dzielić się z innymi tym, czego doświadcza. Dlatego wiarę powinno się przeżywać w łączności z innymi, którzy wierzą. Wśród cech łączących wierzących w Chrystusa, którzy tworzą wspólnotę, wymienia się – oprócz wiary, modlitwy *Ojciec nasz* czy krzyża – także Eucharystię, w której przyjmuje się Komunię św.²⁵

3.3. Msza św. jako forma modlitwy

Katecheza zatytułowana *Modlitwa* poświęcona została zagadnieniu modlitwy²⁶. Uczniowie na spotkaniu domowym poznają różne rodzaje modlitw i ich znaczenie w życiu człowieka. Młodzież dowiaduje się, że oprócz modlitwy dziękczynnej, przeproszenia, prośby – istnieje modlitwa uwielbienia. Może ona stać się adoracją – pełnym czci i miłości milczeniem przed Panem obecnym w Najświętszym Sakramencie²⁷. Zachęca się kandydatów do praktykowania osobistej adoracji w kościele.

²³ *Życie Boże. Etap 3. Nowe Życie w Duchu Świętym*, Zielona Góra 2007, s. 34.

²⁴ Tamże, s. 36.

²⁵ Tamże, s. 74.

²⁶ Tamże, s. 13 nn.

²⁷ Tamże, s. 17.

3.4. Eucharystia jako sakrament

Rola i znaczenie sakramentu Eucharystii w życiu duchowym człowieka zostały podkreślone w temacie Znaki wiary. Spotkania, zarówno w grupie parafialnej, jak i domowej, mają pogłębić więź młodych z Jezusem eucharystycznym poprzez uczestnictwo w niedzielnej Mszy św. Na spotkaniu domowym katechezę rozpoczyna się od osobistych wypowiedzi młodzieży dotyczących znaczenia Mszy św. w ich życiu, następnie przytacza się dotyczące tego tematu wypowiedzi znanych ludzi, by następnie zaprezentować nauczanie Kościoła dotyczące wartości Mszy św. Na podstawie Katechizmu Kościoła Katolickiego uczniowie dowiadują się, że jest ona źródłem i szczytem życia Kościoła, ofiarą, dziękczynieniem i uczną²⁸. Następnie omawia się najważniejsze części liturgii Mszy św.: Obrzędy wstępne, Liturgię Słowa, Liturgię eucharystyczną oraz Obrzędy zakończenia.

Odnowienie świadomości znaczenia Mszy św. w życiu chrześcijanina ma motywować uczniów do troski o osobisty kontakt z Jezusem eucharystycznym. Dlatego w końcowej części katechezy młodzież robi rachunek sumienia *ze swoistego eucharystycznego rozliczenia się przed Bogiem z odniesienia się w wierze do Eucharystii*²⁹.

Powyższą tematykę kontynuuje się na spotkaniu parafialnym. Wiedza o Mszy św. zostaje wzbogacana o aspekt Eucharystii jako jednego z siedmiu sakramentów. Najpierw młodzież dowiaduje się, że celem sakramentów jest uświęcenie człowieka, budowanie mistycznego Ciała Chrystusa, a wreszcie oddawanie czci Bogu. Jako znaki mają one także pouczać. Sakramenty wiary nie tylko zakładają, lecz za pomocą słów i rzeczy dają jej wzrost, umacniają ją i wyrażają. Słusznie więc nazywają się sakramentami wiary. Udzielają one łaski, a ich sprawowanie również jak najlepiej usposabia do owocnego przyjęcia tej łaski, do oddania Bogu należnej czci i pełnienia miłości³⁰. Następnie tłumaczy się, czym są sakramenty. To widzialne znaki niewidzialnej łaski, wzięte z codziennego życia, jak na przykład: obmycie wodą, namaszczenie olejem, nałożenie rąk, którym towarzyszy wypowiedzenie z mocą jednoznacznych

²⁸ Tamże, s. 27.

²⁹ Tamże, s. 30.

³⁰ Tamże, s. 63.

słów. Są darem Boga, który tak umiłował świat, że dał nam swojego Syna, aby nas odnaleźć i uratować, przyciągnąć i uczynić szczęśliwymi na zawsze (J 3,16)³¹.

Znaczenie Mszy św. podkreśla stwierdzenie, że Eucharystia określana jest sakramentem sakramentów. W strukturze siedmiu znaków wiary Kościoła zajmuje szczególne miejsce. Wszystkie sakramenty są do niej skierowane jak do celu i szczytu w życiu wspólnoty wierzących w Chrystusa na ziemi³².

Wiedza o sakramencie Eucharystii pogłębianą jest przez ukazanie jej obecności w historii zbawienia w potrójny sposób: jako figury w Starym Testamencie, jako wydarzenia w Nowym Testamencie i jako sakramentu w Kościele.

Pierwszą figurą Eucharystii jest manna. Podczas Mszy św. zgromadzeni wokół ołtarza ludzie przypominają grupy Izraelitów, siedzących po pięćdziesiąt osób na ziemi pustyni w oczekiwaniu na posilenie się chlebem rozmnożonym przez Boga. Chlebem, który my otrzymujemy, jest Ciało Chrystusa, On nam je dał. To ciało zostało wydane za nasze życie i życie świata.

Drugą figurą jest Pascha. Z niej Eucharystia bierze nazwę uczty, czyli wieczerzy paschalnej, Jezus zaś w odniesieniu do niej jest nazwany Barankiem Bożym. Jako wydarzenie odnosi się do paschy żydowskiej. Pascha była nie tylko pamiątką, ale i oczekiwaniem. Każdy Izraelita, uczestnicząc w niej, rozumiał, że to on, a nie tylko jego przodkowie, został wyprowadzony z domu niewoli, wybrany przez Boga i ujrzy Mesjasza. Dziś Pascha chrześcijańska – Eucharystia – gromadzi wyznawców Jezusa Chrystusa, łączy nas z Jego śmiercią i zmartwychwstaniem oraz uwalnia chrześcijan od grzechu i śmierci.

W trzecim okresie historii zbawienia w Kościele Eucharystia jest obecna jako sakrament. To, czego dokonał Jezus – jeden raz w historii, urzeczywistnia, aktualizuje się w każdej Mszy św.³³

Pogłębieniem problematyki spotkania jest analiza niektórych wymiarów Mszy św. Przedstawia się Eucharystię jako: dziękczynienie i uwielbienie Ojca; pamiątkę ofiary Chrystusa i Jego Ciała; obecność Chrystusa dzięki mocy Jego słowa i Jego Ducha; oraz jako *zadatek przyszłej chwaly*³⁴. Młodzież dowiadyuje się, że dziękczynienie i uwielbienie, jakie Kościół wyraża Ojcu za Jego dobro-

³¹ Tamże, s. 57.

³² Tamże, s. 63.

³³ Tamże, s. 63–65.

³⁴ Tamże, s. 65.

dziejstwa, szczególnie za odkupienie i uświęcenie, najpełniej wypełnia się przez modlitwę zanoszoną w Eucharystii.

Msza św. jako pamiątka ofiary Chrystusa i Jego Ciała uobecnia ofiarę krzyża i udziela jej owoców. Eucharystia jako obecność Chrystusa, dzięki mocy Jego Słowa i Jego Ducha, zwraca uwagę na doniosłą rolę Ducha Świętego w liturgii Mszy św. To Duch Święty uświęca wspólnotę, On konsekruje święte postacie chleba i wina, to On w końcu łączy wiernych w jeden Kościół. Eucharystia jako zadatek przyszłej chwały zwraca uwagę kandydatów na oczekiwane spotkania z Ojcem w niebie. Tłumaczy się, że Eucharystia jest zapoczątkowaniem uczyty niebieskiej³⁵.

4. Formacja eucharystyczna w programie „Wyplłyn na głębię”

Katechezy przygotowujące do sakramentu bierzmowania w programie „Wyplłyn na głębię” podzielone są na trzy bloki tematyczne: I. Osoba, II. Wspólnota, III. Kościół. W pierwszym roku nauczania proponuje się spotkania poświęcone poznaniu samego siebie, zagadnieniom moralności, systemu wartości, odkrywania właściwego obrazu Boga. Drugi rok poświęcony jest wspólnocie, relacjom między ludźmi, wzajemnej komunikacji. W trzecim roku proponuje się cykl katechez poświęconych Kościołowi i sakramentom. Celem ich jest rozwój życia chrześcijańskiego poprzez pogłębienie życia sakramentalnego, którego uwieńczeniem będzie bierzmowanie³⁶. W tym bloku autorzy zamieścili jedyną katechezę poświęconą formacji eucharystycznej kandydatów do bierzmowania.

W temacie zatytułowanym Uczta katecheza przybliży młodzieży Eucharystię w jej wymiarze wspólnotowym i osobistym oraz w wymiarze świętowania i radosnego dziękczynienia Bogu za Jego dar. Dlatego Eucharystię ujmuje się w aspekcie uczyty Jezusa z Jego uczniami.

³⁵ Tamże, s. 65–67.

³⁶ T. Panuś, (red.), *Wyplłyn na głębię*, dz. cyt., s. 6.

W rozwinięciu tematu zwraca się uwagę na następujące elementy formacji eucharystycznej:

4.1. Eucharystia jako celebrowanie wspólnoty

Katecheza akcentuje wspólnotowy charakter Mszy św. W tym celu odwołuje się do momentu jej ustanowienia, czyli do pierwszej celebrowania Eucharystii Jezusa z Jego uczniami w Wieczerniku. Kościół interpretuje ten posiłek jako ustanowienie Nowego Przymierza we krwi Jezusa dla odkupienia wszystkich ludzi. Eucharystia – wieczerza Pańska staje się zatem aktem wspominania tego, czego dokonał Chrystus, jest aktem wspólnoty w Chrystusie i z Nim. Ten wspólnotowy aspekt Eucharystii podkreślany jest w pierwszej części katechezy. Tłumaczy się młodzieży, że przez sakrament chrztu chrześcijanie stanowią jedno z ciałem Chrystusa – Kościołem. W Eucharystii dziękujemy Bogu za wszystko, czym się staliśmy, i stajemy w jedno z Nim oraz ze sobą nawzajem poprzez dzieło Ducha Świętego.

4.2. Eucharystia jako pamiątka i uobecnienie śmierci i zmartwychwstania Chrystusa

Prowadzący zwraca uwagę młodzieży na Eucharystię jako pamiątkę oraz uobecnienie śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Podkreśla, że każda Msza św. zawiera w sobie ofiarę i prawdziwą obecność Chrystusa w konsekrowanym chlebie i winie. W przypomnieniu tych prawd pomaga odczytanie fragmentu z Ewangelii św. Łukasza (22,14–22) o ustanowieniu sakramentu Eucharystii.

4.3. Msza św. jako ośrodek i serce życia chrześcijańskiego

Katecheta, opierając się na przypowieści o ucztę i zaproszonych gościach z Ewangelii św. Łukasza (14,16–24), ukazuje pragnienie Jezusa, aby uczta eucharystyczna była dla ludzi najwyższą wartością, postrzeganą jako przygotowany przez Boga duchowy posiłek. Katecheta analizuje postawy ludzi z przypowieści, którzy byli zbyt zajęci swoimi sprawami, aby przybyć na ucztę. Następnie ukazuje współczesnych ludzi, wymawiających się od uczestniczenia we Mszy św. Tłumaczy, że kiedy ludzie odmawiają przybycia na posiłek, na który

zostali zaproszeni, tym samym mówią: Nie potrzebuję Boga. Taka sytuacja ma miejsce także w życiu kandydatów do bierzmowania. Dlatego katecheta prosi ich, aby sprawdzili, jaka jest ich postawa wobec udziału we Mszy św. Młodzież wypowiada się, dlaczego chodzi lub nie chodzi na Mszę św., czego w niej nie rozumie, co w niej stara się odnaleźć. Katecheta, powołując się na świadectwa ludzi duchownych i świeckich, zamieszczone w podręczniku do bierzmowania, ukazuje, jak wielką radością jest dla nich udział we Mszy św. Radość ma swoje źródło w doświadczeniu mocy czerpanej z Boga obecnego w świętych postaciach chleba i wina. Katecheta, odczytując fragment zamieszczony w podręczniku, wyjaśnia, że niepozorny, nietrwały i znikomy kawałek chleba i kilka kropli wina mają moc, ponieważ tą mocą jest sam Bóg – Miłość³⁷.

4.4. Kształtowanie postaw uczestnictwa w Eucharystii

Ważny akcent katechezy został postawiony na zaangażowanie kandydatów w liturgię Mszy św. Uczestnictwu w liturgii eucharystycznej powinna towarzyszyć postawa entuzjazmu. Ta postawa zostaje w katechezie skonfrontowana z radością Dawida wyrażoną w tańcu przed Arką Przymierza z księgi Samuela (5,1–23). Młodzież w dyskusji po odczytaniu tego fragmentu analizuje swoje postawy, będące w wielu przypadkach różne od postawy Dawida. Dar obecności Chrystusa w Eucharystii jest dzisiaj często nierozpoznany. Dlatego udział we Mszy św. dla wielu młodych stanowi przykry obowiązek, wyrażany w biernym uczestnictwie w liturgii. Katecheta zachęca młodych do większego angażowania się w Mszę św. Celebracja na zakończenie katechezy ma być pomocą w zmianie biernego udziału w świętych obrzędach. Poprzez nią uwidacznia się biesiadniczy wymiar Eucharystii. Katecheta po odczytaniu opisu ustanowienia sakramentu Eucharystii łamie z uczniami przyniesiony chleb i spożywa go oraz dzieli się napojem z soku winogron. Te gesty wyrażają zaproszenie Jezusa do serc ludzi, rodzin, życia i świata³⁸.

³⁷ T. Panuś (red.), *Wyphyn na głębie*, dz. cyt., s. 171.

³⁸ Tamże, s. 59.

5. Formacja eucharystyczna w programie „Pragniemy, aby Duch Święty...”

W diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej od 2008 r. formacja do bierzmowania realizowana jest według programu „Życie Boże”³⁹. Obejmuje ona klasy drugie i trzecie szkół gimnazjalnych oraz pierwsze szkół średnich. Do roku katechetycznego 2008/09 diecezja koszalińsko-kołobrzescka przygotowanie do przyjęcia sakramentu bierzmowania prowadziła według własnego, autorskiego programu zatytułowanego „Pragniemy, aby Duch Święty...”. W niektórych parafiach, jako uzupełnianie i pogłębienie treści programu „Życie Boże”, program „Pragniemy, aby Duch Święty...” jest jeszcze stosowany. Dlatego dla celów niniejszej pracy zostaną zaprezentowane zawarte w nim elementy formacji eucharystycznej.

W trzyletnim programie formacyjnym do bierzmowania zagadnienia związane z sakramentami, w tym z sakramentem Eucharystii, omawiane są podczas katechez w pierwszym roku przygotowań. Celem jest wdrożenie młodzieży w pełniejsze przeżywanie sakramentów, które są już udziałem kandydatów: chrztu, Eucharystii i sakramentu pokuty⁴⁰. O wychowaniu eucharystycznym traktują takie tematy, jak: Spotkanie z Jezusem obecnym w Słowie (listopad); Realna obecność Jezusa (styczeń), Msza św. – uczta miłości (luty) oraz Adoracja eucharystyczna (kwiecień). Zawarte w nich nauczanie obejmuje omówione poniżej zagadnienia związane z formacją eucharystyczną.

5.1. Znaczenia Słowa Bożego w liturgii Mszy św.

W katechezie Jezus obecny w Słowie autorzy programu za cel postawili sobie przypomnienie młodym, iż Msza św. w swej pierwszej części jest wsłuchiowaniem się w przemawiającego Boga⁴¹. Zwraca się uwagę na znaczenie indywidualnego i wspólnotowego czytania Słowa Bożego. Czytanie Pisma św. we wspólnocie eucharystycznej jest wsłuchiowaniem się w przemawiającego do ludzi Boga, który oświeca każdego człowieka na drodze wiary. Kandydaci mają

³⁹ Zarządzenie w sprawie zmiany programu nauczania w szkołach ponadgimnazjalnych, Koszalin 30.09.2008, Znak: B70 – 207/08.

⁴⁰ K. Kantowski, *Pragniemy, aby Duch Święty...*, dz. cyt., Rok I–II, s. 4.

⁴¹ Tamże, s. 17.

zaufać mądrości płynącej ze Słowa i postępować za światłością Chrystusa⁴². Jako wzór słuchania tego, co mówi Bóg do ludu, autorzy postawili Naród Wybrany. Izraelici po powrocie z niewoli babilońskiej zamierzali odbudować swoją kulturę i religię. Żądali więc, by odczytywano im prawo Boże, gdyż na nim pragnęli budować nowe życie. Młody człowiek, podobnie jak mieszkańcy Jerozolimy, powinien uważnie wsłuchiwać się w słowo Boże w każdej Mszy św. i przez nie kształtować swoje życie. Dlatego autorzy zwracają uwagę na to, aby w każdej Mszy św. podczas proklamacji Słowa Bożego kandydaci zapamiętali chociaż jedną myśl, zdanie, które ich dotknęło, odczuwane jako skierowane bezpośrednio do nich⁴³.

5.2. Budzenie świadomości realnej obecności Chrystusa we Mszy św.

W kolejnym temacie, zatytułowanym Obecność Chrystusa w znaku chleba, kandydaci pogłębiają swoją wiarę w realną obecność Chrystusa pod postacią chleba i wina⁴⁴. Tłumaczy się kandydatom, że obecność Chrystusa pod postaciami eucharystycznymi jest wyjątkowa. Stawia to Eucharystię ponad wszystkimi sakramentami i czyni z niej *jakby doskonałość życia duchowego i cel, do którego zmierzają wszystkie sakramenty*⁴⁵. Młodzież dowiadyuje się, że obecność Chrystusa jest rzeczywista nie z racji wyłączności, jakby inne nie były rzeczywiste, ale przede wszystkim dlatego, że jest substancjalna i przez nią uobecnia się cały Chrystus, Bóg i człowiek. Ta obecność dokonuje się przez przemianę chleba i wina w Ciało i Krew Chrystusa dzięki mocy Ducha Świętego. Kapłan, reprezentując Chrystusa, wypowiada słowa, ale ich skuteczność i łaska pochodzą od Boga⁴⁶. W prawdę o realnej obecności Boga w Eucharystii współczesnemu człowiekowi trudno jest uwierzyć. Zbyt mocno na co dzień tkwi on w realiach świata. Dlatego autorzy dla pobudzenia w młodych wiary w to, co dokonuje się w Eucharystii, zaprezentowali przykłady z historii Kościoła związane z cudami eucharystycznymi.

⁴² Tamże.

⁴³ Zob. tamże, s. 22.

⁴⁴ Tamże, s. 29.

⁴⁵ Tamże, s. 31.

⁴⁶ Tamże.

Omówione w katechezie zagadnienie realnej obecności Chrystusa we Mszy św. od strony wychowawczej podkreśla znaczenie momentu przyjmowania Komunii św. we Mszy św. Wyjątkowość i świadomość chwili domaga się od kandydatów, aby czynili to ze szczególnym szacunkiem i powagą.

5.3. Msza św. umacnia miłość braterską

W temacie VI Msza św. – ucztą miłości za cel katechezy autorzy postawili sobie ukazanie roli Mszy św. w umacnianiu miłości braterskiej. Dlatego zasadnicza treść spotkania kładzie akcent na wymiar wspólnotowy Eucharystii. W sposób szczególny zwraca się uwagę na gest przekazania znaku pokoju⁴⁷. Katecheza kształtuje w młodych potrzebę zwracania uwagi na drugiego człowieka, co powinno iść w parze z osobistą pobożnością. Siła do uczynków miłości powinna być czerpana ze spotkania z Chrystusem Eucharystycznym. Przesłanie katechezy wzmocnione jest licznymi przykładami z życia świętych i świadectwem ludzi, którzy udział we Mszy św. i przyjmowanie Komunii św. łączyli z posługą na rzecz biednych i potrzebujących. Młodzież dowiaduje się, że miłość Boga i miłość bliźniego są nierozdzielne i obie razem czerpią życie z miłości pochodzącej od Boga⁴⁸. Zadaniem kandydatów jest wprowadzanie do swojego otoczenia radości i pokoju płynących z modlitwy i Mszy św.

5.4. Wprowadzenie w doświadczenie adoracyjne Najświętszego Sakramentu

Podczas VII spotkania kandydaci zostają wprowadzeni w doświadczenie adoracyjnego spotkania z Chrystusem obecnym w Najświętszym Sakramencie. Tłumaczy się im, jak ważna i cenna dla życia duchowego jest osobista adoracja w kościele. Przypomina się im prawdę, że zmartwychwstały Jezus jest w nim obecny: pod postaciami chleba i wina, prawdziwie – jako Bóg i jako człowiek – ze swoim ciałem, krwią i duszą. Ze względu na stałą i realną obecność Jezusa w Najświętszym Sakramencie czymś bardzo pożytecznym są adoracja czy też częste wstępowanie do kościoła na modlitwę. Praktyki te stają się okazją do wewnętrznego wyciszenia, uspokojenia i modlitwy. Zachęca się młodych, aby

⁴⁷ Tamże, s. 35.

⁴⁸ Tamże, s. 37.

te spotkania z Bogiem były pełne miłości, jak z najlepszym Przyjacielem. Praktyka adoracji ma prowadzić kandydatów do głębszego przeżywania Komunii św.⁴⁹

6. Postulaty dotyczące formacji eucharystycznej kandydatów do bierzmowania

Zaprezentowana analiza programów do bierzmowania, używanych w przygotowaniu młodzieży do sakramentu bierzmowania w metropolii szczecińsko-kamieńskiej pod kątem formacji eucharystycznej, pokazuje troskę ich autorów o ten ważny wymiar kształcenia i wychowania młodzieży. Zagadnienia związane ze Mszą św. i jej znaczeniem w życiu duchowym ludzi wierzących są obecne we wszystkich przedstawionych programach. Dzięki katechezie parafialnej kandydaci do bierzmowania pogłębiają swoją wiedzę o sakramencie Eucharystii. Poznają podstawowe zagadnienia z zakresu liturgiki i sakramentologii, poszerzają swoją znajomość struktury Mszy św. i jej elementów. Utrwalają wiadomości o Mszy św. jako pamiętce śmierci i zmartwychwstania Chrystusa i o Jego realnej obecności pod postaciami chleba i wina.

Oprócz pogłębienia wiedzy o Mszy św. wyniesionej z katechizacji szkolnej kandydaci dowiadują się także o różnych jej wymiarach, takich jak: ofiara, uczta oraz spotkanie we wspólnocie. Zwraca się uwagę na więzi, jakie łączą uczestników liturgii eucharystycznej. Na etapie rozwoju społecznego i religijnego, na którym znajdują się kandydaci do bierzmowania, ta kwestia jest zasadnicza. Autorzy programów ukazują znaczenie wiary przeżywanej we wspólnocie ludzi wierzących. Pokazują naturalną konsekwencję włączenia się we wspólnotę kościelną, w tym eucharystyczną, po wyborze wiary w Chrystusa. Kwestionują tym samym pogląd obecny w świadomości wielu młodych ludzi, wyrażany w stwierdzeniu: tak dla Chrystusa, nie dla Kościoła.

Oprócz wiedzy na temat Mszy św. autorzy programów kształtują postawy i umiejętności eucharystyczne kandydatów. Zwracają uwagę na sposób ich uczestnictwa w liturgii, który powinien charakteryzować się postawą entuzjazmu i zaangażowania. Obecność Chrystusa w świętych znakach liturgicznych ma prowadzić do czynnego przeżywania każdej Eucharystii w atmosferze rado-

⁴⁹ Tamże, s. 47.

ści i uwielbienia. Ukazuje się też odmienną postawę – bierności i obojętności na Eucharystii i traktowania jej jako przykrego obowiązku. Środkiem do przezwyciężenia tego jest wskazywanie na pozytywną stronę udziału we Mszy św. Dlatego prezentuje się młodym wartości wynikające z uczestniczenia we Mszy św. Szczególnie mocno kładzie się nacisk na Eucharystię jako pomoc w życiu duchowym i w pracy nad sobą. Częsta Komunia św. umacnia w dążeniu do Chrystusa i w walce ze złem. Pozwala także kształtować w kandydatkach do bierzmowania odpowiednie postawy w służbie innym ludziom: miłości, ofiary i poświęcenia.

Msza św., jako ośrodek i serce życia chrześcijańskiego, tak często podkreślana w katechezach do bierzmowania, słabo jednak była akcentowana w wymiarze jej niedzielnego świętowania. Mszę św. ukazywano raczej ogólnikowo, bez odnoszenia jej do niedzieli jako Dnia Pańskiego. Ten aspekt formacji eucharystycznej w programach nie został odpowiednio wyeksponowany. Wydaje się, że ważną obecnie kwestią jest przywracanie w świadomości młodych ludzi wartości i znaczenia niedzieli jako dnia świętego z Mszą św. w jej centrum. Niestety coraz powszechniejszy staje się pogląd, i to wśród ludzi wierzących, że niedziela to tylko dzień wolny od pracy. Wysiłki formatorów kandydatów do bierzmowania powinny iść w kierunku przywracania należnego uznania i szacunku dla niedzielnej Mszy św., traktowanej nie tylko jako przykry obowiązek i kojarzonej z długimi kolejkami do zakrystii po podpis w indeksie. Jeśli temu nie zdołamy przeciwdziałać, praktyka widoczna w wielu kościołach po bierzmowaniu – zmniejszania się ilości osób na niedzielnej Mszy św. w parafii – będzie się stale pogłębiać. Jeśli przez trzy lata formacji do bierzmowania nie zdoła się przekazać przez osobiste świadectwo odpowiedzialnych za formację kandydatów osób duchownych i świeckich miłości do Eucharystii, wówczas dla wielu młodych ludzi bierzmowanie będzie nie początkiem drogi do dojrzałej wiary, ale jej końcem. A przecież bierzmowanie jest w założeniu umocnieniem darami Ducha Świętego na drodze do ostatecznej Komunii z Bogiem w wieczności.

**FORMATION OF THE EUCHARIST IN THE PROGRAMMES
FOR CONFIRMATION – THE METROPOLIS SZCZECINSKO-KAMIENSKA**

Summary

Eucharistic Education is an important part of religious education. At each stage of religious development catechesis should lead to a productive, full and conscious participation in the Mass., Because during its celebration fulfilled its primary goal is to bring students into communion and intimacy with Jesus Christ. The task is completed, both the school catechesis and parish catechesis, preparing for the sacraments. The article presents the formation of the Eucharistic elements present in programs to prepare to receive the sacrament of Confirmation, which are in force in the metropolis of Szczecin-Kamien. The dissertation shows that the authors of these programs concern deepens the knowledge of candidates for Holy Mass., Shapes attitudes and develops skills Eucharistic active involvement in the Eucharistic liturgy. It is postulated to also draw attention to the part in Sunday Mass. as a celebration of Day of the Lord.

Key words: Eucharist, programs, catechesis, Sunday, communion with Christ.

Translated by Mirosława Landowska